

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Груєвої Олександри Валеріївни

**«Політичний акціонізм: поняття, форми, досвід використання у
політичному процесі», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук за спеціальністю
23.00.02 – політичні інститути та процеси**

В сучасному політичному процесі дедалі частіше використовуються образні, емоційно насичені технології політичного акціонізму. Їх значення полягає найперше в мирному, ненасильницькому характері донесення політичної позиції. Завдяки технологіям політичного акціонізму в творчу форму втілюються соціально-політичні вимоги, в неklasичному форматі виносяться на публічне обговорення значущі питання.

Політичні технології, які виникли на перетині політичного активізму та артистизму, сьогодні недостатньо вивчені вітчизняною політичною наукою, а їх потенціал, як видається, сьогодні ще недооцінений. Водночас завдяки театралізації, вираженій ігровій компоненті, видовищності технології політичного акціонізму уже проявили себе як ефективні новітні форми політичного протесту, публічного обговорення та дискусії. Це відповідає тенденціям останнього десятиліття щодо формування нової (неklasичної) естетики політики, яка пропонує оновлене бачення форм репрезентації політичних ідей і вимог. Завдяки швидкій еволюції горизонтальних мережевих взаємодій під впливом прогресу інформаційних технологій політика набуває нової конфігурації. У політичному процесі дедалі частіше застосовуються театралізовані форми політичної участі, зазвичай протестного та провокаційного характеру. Політичні акції втілюються в нових креативних формах; по-новому переосмислюються сталі політичні конструкти. Такі нові творчі форми інтерпретації політичних смислів потребують пояснення з позицій політичної науки. Дисертація О. В. Груєвої

власне є авторською спробою дослідження новітніх творчих форм декларування політичних проблем і пошуку механізмів їх розв'язання.

Дисертаційне дослідження О. В. Груєвої заповнює прогалину в дослідженні сутності, форм і можливостей використання в сучасному політичному процесі політичного акціонізму.

Детальне ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом і публікаціями О. В. Груєвої дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки до аналізу предмета дослідження відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені науково-дослідні завдання та досягти поставленої мети.

Дослідження О.В.Груєвої є першим у вітчизняній політичній науці дослідженням політичного акціонізму та можливостей застосування різноманітних технологій політичними акторами. Дисертанткою політичний акціонізм визначено як систему художньо увиразнених форм політичного протесту, публічного обговорення та дискусії, в яких проявляється театралізація, ігрова компонента, видовищність, динамічність тощо (с. 119). Слід погодитись із дисертанткою, що система політичного акціонізму включає низку ненасильницьких технологій протесту на перетині політичного активізму та артистизму, які спрямовані не стільки на масове охоплення аудиторії, скільки на привернення уваги та створення інформаційних приводів для подальшого публічного резонансу (с. 119, 235).

Дисертантка запропонувала систему характеристик політичного акціонізму, в якій акцентовано його неінституціоналізований характер, переважне розгортання в межах відкритого громадського простору та ін. (с. 81). Авторка цілком справедливо зазначає, що ефективність сучасної політичної дії підвищується через надання їй емоційної забарвленості (с. 79). Серед розмаїття мистецьких технік емоційного забарвлення політики авторка звертає увагу на політичний перформанс, гепенінг, арт-інсталяцію, стрит-арт, флешмоб та боді-арт (с. 79). О. В. Груєва пропонує авторське бачення

функцій політичного акціонізму (інформаційно-комунікаційна, політичної соціалізації, політичної мобілізації та ін.) (с. 86–87). Авторкою удосконалено теоретико-методологічні підходи до визначення низки акціоністських практик, а саме: політичного перформансу (с. 91–97), політичного гепенінгу (с. 97–103), політичної арт-інсталяції (с. 103–105), політичного флешмобу (с. 105–108), політичного стрит-арту (с. 108–115) та боді-арту (с. 115–119). Дисертантка відзначає, що усі вони характеризуються як спектакулярні мережеві взаємодії, які здійснюється на основі горизонтальних мережевих комунікацій.

Теоретико-методологічні положення щодо форм політичного акціонізму сформульовані дисертанткою на основі широкого аналізу емпіричного матеріалу, який консолідовано увиразнює зарубіжний (розділ 3 дисертації) та вітчизняний (розділ 4 дисертації) досвід застосування політичних перформансів, гепенінгів, стрит-арту та інших форм політичного акціонізму в політичному процесі. Дисертантка робить розлогий історичний екскурс, шукаючи корені цих новітніх практик у минулому, але основний аналіз хронологічно охоплює ХХ–ХХІ століття.

Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження викладені автором у 15 публікаціях, 9 яких надруковані у фахових наукових виданнях із політичних наук, з яких 5 – у міжнародних і вітчизняних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 6 тезах виступів на науково-практичних конференціях. Опубліковані наукові праці та автореферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Слід звернути увагу на прикладне значення роботи О. В. Груєвої: вперше в Українській політичній науці політичний акціонізм та його практики набувають наукового осмислення, а можливості та межі застосування отримують наукове ж обґрунтування. Деякі підрозділи дисертаційної роботи виглядають, з цієї точки зору, як розділи практичного

посібника політичного акціоніста і в цьому сенсі робота дисертантки ще знайде свого вдячного читача серед політтехнологів. Багато положень та висновків дисертації О. В. Груєвої можуть використовуватися у практичній діяльності суб'єктів політики, зокрема при виборі засобів та форм донесення політичних ідей до різних цільових груп.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне й емпіричне обґрунтування. Це обумовлене достатньою кількістю проаналізованих дисертанткою джерел (315 найменувань), апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження.

У цілому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційного дослідження О. В. Груєвої, слід зазначити деякі дискусійні положення та зауваження, що потребують подальшого обговорення:

1. Робота лише б виграла, якщо б авторка, крім використаних методологічних засад, застосувала ще й методологію мережевого аналізу, оскільки дисертантка досліджує сучасні форми політичного акціонізму саме як спектакулярної мережевої взаємодії. Спектакуляризація політичного активізму є результатом низки еволюційних тенденцій, наприклад, еволюції горизонтальних мережевих взаємодій під впливом прогресу інформаційних технологій. Ці процеси, на нашу думку, можуть ефективно досліджуватися крізь призму мережевого аналізу.

2. Дисертантка, аналізуючи властивості політичного акціонізму, констатує, що «тіло» в різних практиках акціонізму «стає політичним інструментом» (с. 94). Доцільною є конкретизація характеристик тіла як політичного інструмента, а також оцінка того, наскільки видозмінюються його функції, характеристики, можливості в різних видах аналізованих акціоністських практик.

3. Дисертантка цілком справедливо констатує саме новітній характер акціоністських практик у політичному процесі. Бажано було б уточнити, які

історичні події, соціокультурні та інші чинники сприяли, на думку авторки, появі та поступовому утвердженню в останні десятиліття політичного акціонізму.

4. В дослідженні наголошується, що акціоністські практики часто звертаються до сатири, гумору. У контексті цього виникає питання: наскільки ефективною може бути така завуальована форма протесту в умовах недемократичного режиму, що є репресивним відносно всіляких проявів антирежимної критики.

5. Дисертантка вказує, що подекуди політичний акціонізм може мати асоціальний характер (с. 88, 119 та ін.). Водночас авторка не надає тлумачення асоціальності. Враховуючи те, що багато авторитарних політичних режимів трактували (і продовжують трактувати) радикальний протест проти себе саме як асоціальну поведінку, доцільним представляється уточнення сутності поняття асоціальності. Цікавим представляється також уточнення можливих проявів асоціальності в межах тих чи інших ненасильницьких форм донесення політичних ідей, що конструюються на перетині політичного та мистецького.

Наведені міркування не впливають на високу оцінку дисертаційного дослідження О. В. Груєвої, не знижують її наукової та практичної цінності. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на підвищення якісного рівня дисертаційного дослідження.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження.

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему, що

виявляється в теоретико-методологічній концептуалізації новітніх форм політичного акціонізму. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Дисертаційне дослідження О. В. Груєвої відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Представлена до захисту дисертаційна робота О. В. Груєвої «Політичний акціонізм: поняття, форми, досвід використання у політичному процесі» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обґрунтовані результати в галузі політичних наук.

Таким чином, дисертаційне дослідження відповідає існуючим вимогам МОН України, які висуваються до кандидатських дисертацій, викладеним у пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а його авторка – Груєва Олександра Валеріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент

доктор політичних наук, професор,

професор кафедри політології

та державного управління

Донецького національного

університету імені Василя Стуса

М.А. Польовий

